

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΑ

ΤΟ ΚΟΠΑΔΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΤΟΥ ΧΡ. ΧΡΙΣΤΟΒΑΣΙΛΗ

..... ΤΟ ΚΑΥΚΑΛΟ ΠΟΥ ΧΡΩΣΤΟΥΣΕ

Ἡ Λεπτοζωριά εἶνε ἓνα χωριὸ ἀπὸ τὰ δεκάξη χωριά τῆς ἐπαρχίας Φιλιατών, ποὺ ἦσαν γεωργοχώρια ὡς τὰ 1866 κ' ἀπὸ τότε κ' ὑπέρα τ' ἄρπαξαν οἱ ἀγάδες τῶν Φιλιατῶν. Ντεριμάτες καὶ Σεικάτες, καὶ τάζαναν ταφιλία τους ὡς τὰ 1912, ποὺ λευτερώθηκε ἡ Ἥπειρος ἀπὸ τὴν ἀντίρρηση Τουρζιά.

Ἀγάς, δηλαδὴ ἀγέντης, στὸ χωριὸ ἦταν ζάτσιος Μέτες ποὺ λεγόταν ἐπίσημα Μεζμετάγας, κ' ἓνας ἀπὸ τοὺς σγαριᾶδες του, δηλαδὴ τοὺς κολλήγους του, ζάτσιος Λάμπρος Βενέτης, ἀποικοῦ ἀπὸ τὸ Μαλιόφι, ἓνα χωριὰζὸ χωριὸ μῆσα σ' ὄμοσφρα βοινὰ καὶ λόγγου.

Ὁ Λάμπρος Βενέτης, τίμος κ' ἐργαζιῶς, πρὸςφρε στὴ Λεπτοζωριά κ' ὄλοι οἱ Μαλιονιώτες, πηγαίνοντας στὰ Γιάννενα ἢ γυρίζοντας ἀπὸ κεῖ, εὐρισκαν φιλοξενία στὸ σπίτι του. Ἀπόχτησε παιδιὰ, κοριτσά, ἔκανε ἀρκετὰ πρόβατα, γίδια, γελιάδες, φοράδες, μάζεψε πολλὰ γεννημάτα κ' ἦταν ὁ πρῶτος νομαζιῶνης τοῦ χωριοῦ.

Ἄλλ' αὐτὸ δὲν ἐσύμφερε στὸν ἀγὰ τὸ Μέτε καὶ πρὸ πάντων στὸς πολλοὺς ἀγάδες τῶν Φιλιατῶν, ποὺ ἠθέλαν τοὺς σγαριᾶδες γυνικοὺς, ἔσοζοφότους, ἔπιτόλτους καὶ πεινασμένους.

— Οὐ Ντιὰ! Ραγιαῖς μὲ γιδοπρόβατα, μὲ γελιάδες, μὲ φοράδες, μὲ γεννημάτα, μὲ χριμάτα...

Τὸ πρῶτο παιδί τοῦ Βενέτη, μολὶς παντρεύτηκε, ἔξωρίστηκε ἀπ' τὴν Κυβέρνησι μὲ μιά συζοφαντία κατ' ἀνέμου, μῆσα στὴν Ἀρατιὰ ὡς κἀντόρτης κ' ἡ νύφη γύρισε στὸ πατριῶ τῆς σπίτι γιὰ πάντα. Τὸ δευτέρου τοῦ ἔφερε γιὰ τὴν ἔσφρητιὰ, ἀπὸ φόβο μὴν πιάη κ' αὐτὸ ὅ,τι ἔπαυε ὁ μεγαλύτερος ἀδερφός του, καὶ τὸ τρίτο πέθανε.

Ἐτοὶ τὰ γιδοπρόβατα τοῦ Λάμπρου τοῦ Βενέτη ἔπεσαν σὲ ἔξανα χέρια, κ' ἄλλα ἔβλεφαν ἀπὸ δὸς, κ' ἄλλα ἄρπαζαν ἀπὸ κεῖ, ὅσπου δὲν ἔμειναν πλεονότερα ἀπὸ δέκα. Τὸ ἴδιο ἔπαθαν κ' ἡ ἀγελιάδες κ' ἡ φοράδες του, καὶ τὰ γεννημάτα τοῦ λαγροσφηναν κ' αὐτὰ.

Δαιμόνας, φαρρεῖς, καὶ φθόνους ὄλη τὴν εὐτυχία τοῦ Λάμπρου καὶ τὴν ἔκανε μαῖωφ δυστυ-

χία. Κι' ἀληθινὸς σοσοτὸς δαίμονας ἦταν ὁ ἀγὰς ὁ Μέτες.

Μιά μερὰ ὁ Μέτες, πνημένος ἀπὸ εὐτυχία, ποὺ ἔβλεπε τὸ φαγιὰ τοῦ δυστυχισμένου, ὅπως ἐπιθυμῶσε, τοῦ φρόνιζε καὶ τοῦ εἶπε :

— Θέλεις νὰ σοὺ ζάνω τὴν καλοσύνη νὰ σοὺ δανεῖσω γίλια γρόσια μὲ τρία τὰ ἔκατὸ τὸ μῆνα διάφορο ;

Ἡ καλοσύνη τοῦ ἀγὰ ἦταν βέβαια γιὰ τὸν τόζο κ' ὄχι γι' ἄλλο τίποτε.

Δέχτηκε τὴν πρότασι ὁ Λάμπρος Βενέτης, εἰσαρίστησε τὸν ἀγὰ του, ἔλαβε τὰ γίλια γρόσια κ' ἔδωσε τὸ ἀπατούμενο κ' ἀπαράτητο χρεωστικῶ.

Τὸ ποσό αὐτὸ τὸ χρησιμοποιῶσε νὰ ἔξαναγοράσῃ ἓνα ἔσφρηγι βόδια γιὰ νὰ δουλέη τὰ χωράφια του καὶ νὰ πάρη αὐτὸς τὸ ψομί του κ' ὁ ἀγὰς τὸ ἀποκομιμένο γεωμορὸ τοῦ καὶ τὸ λεγόμενο «εσσίμα», καὶ τὰ τρακόσια ἔξφρητα γρόσια ποὺ ἔκανε ὁ χρονιάτικος τόκος πρὸς τρία τὰ ἔκατὸ τὸ μῆνα.

Πέσανον πέντε χρονία ποὺ ἔσκιζε τὴ γῆ ὁ Λάμπρος Βενέτης γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ θέρηη τὸ σπίτι του, ἄλλ' οὔτε τὸ σπίτι του κατώφθωνε νὰ καλοθέρηη, σὺν ἄλλοτε, οὔτε καὶ τοῦ ἀγὰ τοὺς τόζους νὰ πληρώη.

Τότε ὁ ἀγὰς τὸν ἔσφιξε πολὺ γιὰ τὸ χρέος καὶ δὲν ἠθέλε μὲ κανένα τρόπο νὰ τὸν καρτερέσῃ γι' ἄλλη χρονιά πειὰ. Τὶ νὰ ζάνη τότε ὁ κρεμῆνος ὁ Λάμπρος Βενέτης ;

Ποῦλῃσε ὅσα γιδάκια καὶ προβατάζαα τοῦ εἶχαν μείνει, ποῦλῃσε καὶ τὰ βόδια καὶ τὰ χαλκώματα τοῦ σπιτιοῦ του, ποῦλῃσε ὡς κ' αὐτὴν ἀκόμη τὴν γάτα του, ὅ,τι εἶχε καὶ δὲν εἶχε, τέλος πάντων, κ' ἔμεινε μὲ τὸ δαχτυλὸ στὸ στόμα, ποὺ λέει ὁ λόγος, δανεῖστηκε ὅ,τι μποροῦσε νὰ δανεῖσῃ γιὰ νὰ ἔξωφλήσῃ τὸ χρέος του, κ' ὅσα χριμάτα ἔμεισε τὰ πῆγε ὄλα στὸν ἀγὰ.

— Πάφτα, ἀγὰ μου, ὄλα γιὰ νὰ πληρωθῇ τὸ χρέος μου, κ' ἔμεινα ἄς μὲ πάρη τὸ ποτάμι, ὁ Κάλιας! τοῦ εἶπε.

Ὁ ἀγὰς ἔβγαλε τὸ «τζουλιμένου» του, εἶδος φορητοῦ κατᾶσπιου, βρῆκε τὴ μερῖδα τοῦ χρεωστικῆ του, ἔβῶλε τὸν τόζο πρὸς τρία τὰ ἔκατὸ τὸ

Χ. Χριστοβάσιλης

μήνα και τόσο του τόκου και βρήκε τέσσερες χιλιάδες Ξεζωόσια πενήντα δυό γρόσια και μισό.

- Τόσο κάνει το χρέος σου, Λάμπρο!
- Σάν πολλά είν' αγα μου! τολμήσε νά πη ό δύστυχος ραγιας.
- Τόσα είνε! τού ελεπε με θυμό ό άγας. Δέν εμαι κλέφτης νά σε κλέψω στο λογαριασμό... "Ό τι παίρνω, τό παίρνω με τό δικνω του λογαριασμού...

Βγάξει ό καινήσος ό Λάμπρος Βενέτης και δίνει του άγά λίρες, νασολόνια, μισή έγγυέλιξη, καμιάσος μετζήτια, κάτι τέταρτα μετζήτιου και μερικά γροσάκια.

"Ό άγας τά λογαριάζει με χαρά. Χίλια, δυό χιλιάδες, τρεις χιλιάδες, τρείς χιλιάδες πεντάζωσια, τέσσερες χιλιάδες Ξεζωόσια σαράντα Ξεζωόσια και μισό...

Χαίρεται ό άγας, άλλ' απελπίζεται ό δύστυχος ραγιας. γιατί έλαψε νά του περισσέψουν τετραζωόσια—πεντάζωσια γρόσια νά πάρη τά μάτια του και νά φύγη την Ξενιτιά, ένω τώρα έμενε σάν τή σταλαματιά στο δέντρο, χωρίς ένα λεφτό, χωρίς μιá έλιδα!...

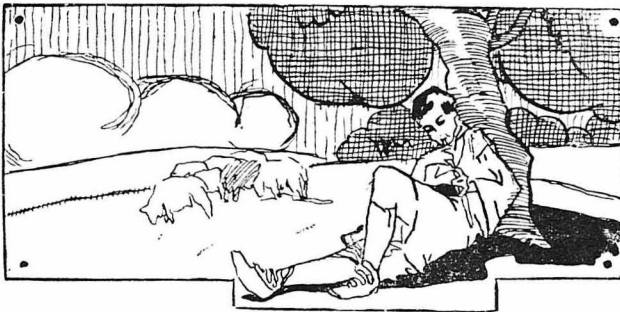
- Κι' έξη γρόσια δός μου άζωμα, τού ελεπε ό άγας, γιά νά πάρης τό χρωστικό σου νά φορηλόσω...
- Πού νά τά βρω, άγά μου! τά Ξεζωόσια! "Όσα εϊχα σου τάδωσα όλα... Δέν μοιμίεμε πλεία ούτε στάλα στη γλώσσα! Λιπήσων με και δός μου τό χρωστικό...
- Θέλω και τά Ξεζωόσια! Δίν σου δίνω τό χρωστικό, αν δέν λάβω και τά Ξεζωόσια... έλεγε ό Μέτες σάν άγας πού ήταν.

Κι' ό καινήσος ό Λάμπρος Βενέτης, γερασμένος, παθιασμένος, με την ψυχή στα δόντια, άπαντόσος σάν ραγιας πού ήταν :

— Δέν έχω άλλα, άγά μου! "Όσα εϊχα σου τάδωσα όλα! Μονάχα ψυχή έχω! Πάρτην κι' αυτην να γλυτώσω...

—Θά την έπαρνω, αν μπορούσα νά την πουλήσω και νά πιάσω τά Ξεζωόσια. "Αλλά τί νά την κάνω την ψυχή σου πού δέν άζει τίποτε :

Τέλος, εκεί πού ό άγας ζητούσε κι' ό ραγιας δέν είχε νά δώσει, άκούγοντας ένα άλλο τό δραματικό διάλογο, υπήρξε στη μέση νά τους συμβιβάσει και τά κατόρθωσε. "Ό άγας έδωσε τό χρωστικό των χιλίων γροσίων και πήρε από τό χρωστικό του νέο χρωστικό γιά έξη γρόσια με τρία τά έκατό τό μήνα τόσο.

Αυτή ή σκηνη έγινε στα 1905. Δέν πέρασαν πολλοί—λίγοι μήνες κι' ό Λάμπρος Βενέτης άρρώστισε βαριά και ζήτησε τον πατά γιά νά μεταλάβη. "Ό πατάς πήγε άμέσως και τον μετάλαβε, γύρισε τ' άρρώστου στην έκκλησία και ξαναπήγε πάνω άπ' τό προσέκυλο του έτοιμοβανάτου.

—Μην απελπίσσω έτσι, εύλογημένε! τού ελεπε ό πατάς. Είνε μεγάλη ή χάρι του Θεού... Πές μου, θέλεις τίποτε ;...

"Ό άρρώστος, πρίν βγή ή χυλοδωσανισμένη ψυχή του, γύρισε τά Ξεζωωμένα μάτια του και τού άπάντησε :

— Πατά μου, ένα ροζίμια άπατό από σένα! Τά κόκκαλα μου νά μη μείνουν έδω στη Λεφτοζαριά. "Υστερ' από τρία χρόνια νά μου τά βγάλής από τό μνημα και νά στείλης στο Μαυρόνι μου, όπου είνε και τό κόκκαλα των πατρονομών μου. Δέν θέλω νά μείνουν έδω, πατά! Φοβόμια αυτών τον σκληροβανήτη, τον Μέτε, και πεθαμένους άζωμα! Γι' αυτών πεθαίνω... Θά ζώσα και θήμουν καλά, όσο μπορεί νάναι καλά ένας ραγιας σ' σκληρομένο τόπο, σάν τό δικό μας. "Αλλ' αυτό τό σολι' μου ρούφηξε τό αίμα της καρδιάς μου... Πάν τά παιδιά μου! Πάσι τό ζωντανό ούτε τά θάσκι' μου! Δέν η' άφρισε τό σολι' τ' άγαρνό που τό διατάξαι μου!...

Και, λέγοντας αυτά, έδωσε στον Πλάστη την έλληραζή και χρυσιαζή ψυχή του και δέν είχε πειά ανάγκη από κανέναν άγά στον κόσμο.

"Ό άγας Μέτες, όταν έμαθε τό θάνατο του χρωσότη του, του Λάμπρου Βενέτη, λυπήθηκε πολύ τά Ξεζωόσια πού είχε νά λάβη. Δέν τον έμελε και τόσο γιά τό ποσόν, όσο γιάτι κατόρθωσε νά φάη μέσα γαρίας γρόσια από έναν άγά! Αυτό δέν τό χώνεμα κι' έλεγε μέσα του.

—Οϊ Ντιά! Είν' ό μόνος ραγιας πού μοιφαγε γρόσια!

"Ό πατάς δέν λησμόνησε τον παραγγελία του πεθαμένου Λάμπρου Βενέτη και, άμα έλθεισαν τά τρία χρόνια άπ' τό θάνατο του, άνοιξε τον τάφο του κι' έβγαλε τά κόκκαλα του. Τάβληνε, τάβαλε σε μιá άσπη πάνωνη σακκούλα, τ' άπόθεσε μωροστά στο τέμπλο της έκκλησίας και περμένε νά διαβή κανέναν Μαυρονιώτης νά τού τά δώσει νά τά πάη στο χωριό του.

"Εκείνες τίς μέρες έπιγε νάναι στη Λεφτοζαριά κι' ό άγας, που μάζονε τά εσέοιμας του. "Αμα έμαθε πως ό πατάς έβγαψε τά κόκκαλα του Λάμπρου Βενέτη, τού φρόναξε και τού ελεπε :

- Πατά, θέλω νά πάω νά ιδώ τά κόκκαλα του ραγια μου, του Λάμπρου Βενέτη!
- Τί λές, άγά μου! Τί τά θέλεις τά παλινόζω...

καλα νά τά ιδής; Κόκκαλα είνε, σάν όλα τά κόκκαλα... Σκολήκων βρόδια και δυσωδία!... τού άπολογηθηκε ό πατάς, μη θέλοντας νά μάσση τον άντιχριστο μέσα στην εκκλησία.

"Αλλά ό άγας επέμενε νά πάη καλά και σάνος στην εκκλησία, γιά νά ιδή τά κόκκαλα! Μπαρούσε νά κάνη άλλωτωνα ό πατάς; Θεός φυλάξου! Τί προστάζει ό άγας και δέν τό κάνει ό ραγιας; Τί βρέχει ό ουρανός και δέν τό πίνει ή γη ;

- Ό πατάς Ξεζωολούθησε :
- Αφού επέμενες, άγά μου, νά πάω νά σοφ τά φέρω...
- Δέν είνε ανάγκη νά κάνης τον κόπο μονάχος σου. Πάμε μαζί στην εκκλησιά...

Θέλοντας και μη, ό πατάς πήρε τό διαβολοαγά και μπήκαν στην εκκλησία, όπου του παρονόισε τά κόκκαλα.

—Μην κάνεις κανά λάθος, ώφέ πατά, και μου δείχνεις Ξένα κόκκαλα ;

— "Όχι, άγά μου! Αίτιονού του δυστυχισμένου είνε...

"Απάνω—άπάνω άπ' όλα τά κόκκαλα ήταν τό γυνικό καύαλο του Ξεζωοισμένου. "Ό άγας πήρε τό κενάρι βάζοντας τό δείχτη και τον άντιχειρα του ξεροθού χεριού του μέσα στις βαθείς τρύπες πουλχαν μιά φορά μάνη κι' έβλεπαν, και βρήκε έξω από την εκκλησία, σάν τρωπαστός κνηστή, χαρούμενος γιά τό μεγάλο του κατόρθωμα.

Τρέχει από κοντά του κι' ό πατάς, μη γυρορίζοντας, ούτε μωροδώντας νά φαντασθή ως πού μωροδός νά φάση ή φαντασία ενός άγά τον δεκάτη ζωών της Τσαμουραγιάς των Φιλιατών :

— "Αμάν, άγά μου! Τί είν' αυτό που μου κάνεις ; Δός μου τό Ξενο κεφάλι νά τό βάλω στη θέση του. "Αμάν, άγά μου! Λώσε μου το...

"Ό άγας τρεβάσσε την κατωζία του, κόνοντας τον ζουφύ κι' ό πατάς Ξεζωολούθησε νά τον παροκαλή από πίσω με τά δάκρυα στα μάτια, με την απελπισία στην καρδιά, με τό φαρμάκι στην ψυχή :

— "Αμάν, άγά μου! Δός μου τό κεφάλι του Ξενο... Θά τό μάθη ό Δεσπότης και θά μου κόψη τή λειτουργιά, θά με κόψη άργό...

— Πατά! γύρισε και φρόναξε ό άγας με θυμό. Δέν τό δνω αυτό τό καύαλο, αν δέν πληρώση όσα μου χρωστάει... Θά τό πάω στους Φιλιάτες και θά τού κάνω άγωγή!

— Γιατί, άγά μου, νά κάνης αυτό τό πρωτάζωστο κριμα ; Τί άγωγή θέλεις νά κάνης σ' ένα άμυχο, σ' ένα κόκκαλο ;

—Θά την κάνω! Μοιγχιρεσε ό άγας σάν θεοδύ. Μοι χρωστώ Ξεζωόσια έδω και τρία χρόνια. Δέν τό πιστεύεις ; Νά, διάβασε τό χρωστικό (κι' έβγαλε άπ' τό τρωπλένι του τό χρωστικό). Τι, θασούς πως εϊμα άδικος ; "Όχι, δέν κάνω άδικίες έγω...

"Ό πατάς, χωρίς καν νά οίξη βλέμια στο χρωστικό, βγάξε άμέσως άπ' τον ζοφρο του ένα τέταρτο μετζήτιου κι' ένα γροσάκι, πού κανέναν Ξεζωόσια, και τού τό δίνει, λέγοντάς τον με μυστική χαρά :

— Νά τό χρέος σου σοφ θέλει τό κεφάλι και δός μου το... — Πως νά στο δώσω έτσι, ώφέ πατά, αφού αυτό τό καύαλο χρωστάει κι' άλλα άζωμα ;

— Και τί άλλο σου χρωστάει, άγά μου, έξόν από τά Ξεζωόσια που άναφέρνω τό χρωστικό ;

— Τί άλλο ; Κυ! Πως δέν χρωστάει άλλο, ώφέ πατά ; Και τό διάφορο τρία χρόνια και τούσους μήνες πρής τρία τά έκατό τό μήνα. πως δέν τά λογαριάζεις ; Πως νά χάσω, ώφέ, στα καλά καθώμια τόσα χρήματα ;

"Ό πατάς, άκούγοντας ότι μόνον ό τόκος έμενε άζώμη, άνάσανε, γιατί φοβόταν κανένα άλλο χειρότερο.

—Και πόσο είνε τό διάφορο, άγά μου, νά σοφ τό πληρόσος έγώ κι' αυτό ; τού ελεπε.

"Ό άγας έβγαλε τό μολυβοκοντό κι' ένα χωριτί νά άρχισή νά λογαριάζη. "Εγχαίρε, έγχαίρε αρηθισός και στο τέλος λείε στον πατά :

— "Ε, δός μου ένα μετζήτι άζωμα γιά τό διάφορο και πάρε τό καύαλο!

"Ό πατάς έδοκε και τό μετζήτι, πήρε τό πολυπαθο κενάρι του νεκρού ελεύθερο πειά από κάθε χρέος κι' έτρεξε στην εκκλησία νά τ' άποσθε στην πάνωνη σακκούλα, μαζί με τ' άλλα κόκκαλα, ένω ό άγας φρόναξε από πίσω με καύχημα :

—Τί νόμιζες, ώφέ Λάμπρο Βενέτη! Πως θά μοιγχιρεγες τά Ξεζωόσια μου με τό διάφορό τους, γιατί είχες πεθάνει ; "Ό Σουλτάνος μου νάναι καλά, ώφέ, κι' εϊμα άξιος νά πάρω κι' άπ' τον κάτω κόσμο τά χρωμάτα, πού μου χρωστούν!

